

LIETUVOS RESPUBLIKOS
IŠMOKŲ VAIKAMS ĮSTATYMO NR. I-621 2, 3, 6, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18 IR 21
STRAIPSNIŲ, II SKYRIAUS PAVADINIMO IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS LIGOS IR MOTINYSTĖS SOCIALINIO DRAUDIMO
ĮSTATYMO NR. IX-110 22 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS SOCIALINIŲ PASLAUGŲ ĮSTATYMO NR. X-493 39 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų Įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai

Nuo 2017 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatyme įteisinta išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai (2025 m. – 420 Eur) skiriama vaiką auginantiems tėvams (įtėviams) ar globėjams, kurie mokosi (mokėsi) ar studijuoja (studijavo) ir neturi sukaupę reikiamo socialinio draudimo stažo bei teisės gauti vaiko priežiūros išmokos pagal Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, ir mokama, iki vaikui sukanka 2 metai. Tačiau nesimokantys ar nestudijuojantys vaiką auginantys tėvai, kurie gimus vaikui neturi sukaupę reikiamo socialinio draudimo stažo, dažniausiai tai jaunos ir darbo rinkoje neįsitvirtinusios šeimos, šiuo metu negauna vaiko priežiūrai skirtos valstybės paramos.

Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. XV-439 „Dėl Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, (toliau – Programa) numatyta užtikrinti didesnę finansinę paramą šeimoms – siekti didinti vaiko priežiūros išmokas, peržiūrėti vaikų priežiūros teisinį reguliavimą, taip pat kovoti su vaikų skurdu – vaiko gimimas neturi tapti skurdo rizikos veiksniu (Programos 177, 178 ir 194 punktai).

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane „Naujos kartos Lietuva“, patvirtintame 2021 m. liepos 28 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu dėl Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimo patvirtinimo, su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2024 m. spalio 2 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu, (toliau – Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas) numatyta reforma „Garantuota minimalių pajamų apsauga“, kurios tikslas – didinti pažeidžiamiausių grupių socialinę gerovę ir sumažinti skurdą. Įgyvendinant vieną iš reformos priemonių – minimalių pajamų sistemos studiją ir susijusių teisės aktų pakeitimus, 2022 m. parengta Minimalių pajamų adekvatumo studijos ataskaita ([Projekto „Minimalių pajamų sistemos adekvatumo studija“ pristatymas – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija](#)), kurioje kompleksiškai įvertinta minimalių pajamų sistema Lietuvoje, identifikuotos jos tobulinimo kryptys, siekiant sumažinti skurdą ir užtikrinti efektyvesnį lėšų panaudojimą. Minimalių pajamų adekvatumo studijos ataskaitos 6.5 dalyje „Rekomendacija nedraudiminių ir draudiminių išmokų derinimo srityje“ tyrėjai pateikė rekomendaciją „Išplėsti nedraudiminės išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų ratą, suteikiant teisę į šią išmoką visiems asmenims, kurie negauna draudiminės vaiko priežiūros išmokos (analogiškai šiuo metu mokamai vienkartinėi išmokai nėščiai moteriai), tuo užtikrinat vienodas socialines garantijas visai šių asmenų grupei (ne tik besimokančiųjų tėvų)“.

Atsižvelgiant į tai, parengtas Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo Nr. I-621 2, 3, 6, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18 ir 21 straipsnių, II skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas Nr. 1), kurio *tikslas* – didinti finansinę paramą ir sudaryti palankesnes sąlygas vaikams auginančioms šeimoms.

Įstatymo projekto Nr. 1 uždaviniai:

- 1) išplėsti išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų aprėptį;
- 2) suderinti Išmokų vaikams įstatymo nuostatas su kitais Lietuvos Respublikos įstatymais ir užtikrinti šio įstatymo suderinamumą su Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais.

Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma išplėsti išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų aprėptį ir nustatyti, kad išmoką vaiko priežiūrai turi teisę gauti ne tik

besimokantys ar studijuojantys, bet visi vaiką auginantys tėvai (įtėviai) ar globėjai, neturintys teisės gauti vaiko priežiūros išmokos pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, ir taip pagerinti reikiamo socialinio draudimo stažo neturinčių vaiko tėvų (įtėvių) ar globėjų finansinę padėtį gimus vaikui, jį įvaikinus ar tapus globėju.

Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma atsisakyti išmokos skyrimo ir mokėjimo sąlygos – mokytis ar studijuoti – vaikus auginantiems asmenims ir pakeisti išmokos pavadinimą iš „išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai“ į „išmoka vaiko priežiūrai“. Atsižvelgiant į tai, parengti ir lydimieji teisės aktai – Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas Nr. 2) ir Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo Nr. X-493 39 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas Nr. 3; toliau kartu – Įstatymų projektai), kuriais siūloma atlikti redakcinio pobūdžio pakeitimus – patikslinti Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 9 dalyje ir Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 18 punkte vartojamą išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai pavadinimą, išbraukiant žodžius „besimokančio ar studijuojančio asmens“.

Remiantis atlikto išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų aprėpties galimo padidėjimo nuo 2026 m. birželio mėn. kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatais, gautais taikant Europos Sąjungos mokesčių–išmokų mikrosimuliacinį modelį „Euromod“, lyginant esamą teisinį reguliavimą su siūlomais pakeitimais, didžiausią naudą dėl šios priemonės įgyvendinimo patirs dviejų suaugusių su 2 vaikais, dviejų suaugusių su 3 ir daugiau vaikų bei vienišų tėvų namų ūkiai. Prognozuojama, kad jų skurdo rizikos lygis sumažėtų atitinkamai 1,8 procentinio punkto, 0,9 procentinio punkto ir 0,5 procentinio punkto. Bendroje populiacijoje skurdo rizikos lygis mažėtų apie 0,2 procentinio punkto. Pastebima, kad vienišų tėvų namų ūkio skurdo rizikos gylys sumažėtų apie 0,5 procentinio punkto. Taip pat prognozuojama, kad minėta priemonė vaikų skurdą mažintų apie 0,8 procentinio punkto.

Siekiant teisinio reguliavimo nuoseklumo, aiškumo ir sklandaus Išmokų vaikams įstatymo taikymo praktikoje, Įstatymo projektu Nr. 1 taip pat siūloma suderinti Išmokų vaikams įstatymo nuostatas su įsigaliojusiais Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo, Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo ir Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimais, užtikrinti Išmokų vaikams įstatymo suderinamumą su priimtais Europos Sąjungos teisės aktais – Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2021/1883 dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą sąlygų (toliau – Direktyva 2021/1883) ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1233 dėl vienos prašymų išduoti vieną leidimą trečiųjų valstybių piliečiams gyventi ir dirbti valstybės narės teritorijoje teikimo procedūros ir dėl valstybėje narėje teisėtai gyvenančių trečiųjų valstybių darbuotojų bendrų teisių (toliau – Direktyva 2024/1233).

Įstatymo projektas Nr. 1 yra 2026–2028 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto lydimasis teisės aktas, todėl Lietuvos Respublikos Seime numatoma Įstatymų projektus svarstyti kartu su šioje pastraipoje nurodytu įstatymo projektu.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektų iniciatorė – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Įstatymo projektą Nr. 1 parengė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Piniginės paramos grupės vadovė Svetlana Kulpina (tel. +370 620 62 415, el. p. svetlana.kulpina@socmin.lt) ir patarėja Ieva Aninkevičiūtė-Gorbyliovienė (tel. +370 658 60 297, el. p. ieva.aninkeviciute@socmin.lt), Įstatymo projektą Nr. 2 – Socialinio draudimo grupės vadovas Vaidotas Kalinauskas (tel. +370 686 04 337, el. p. vaidotas.kalinauskas@socmin.lt), Įstatymo projektą Nr. 3 – Socialinių paslaugų grupės vadovė Violeta Toleikienė (tel. +370 613 12 459, el. p. violeta.toleikiene@socmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

1. Šiuo metu galiojančioje Išmokų vaikams įstatymo redakcijoje nustatyta:

1.1. Vadovaujantis Išmokų vaikams įstatymo 9 straipsniu, auginančiam vaiką vienam iš vaiko tėvų (įtėvių) ar vaiko globėjui, kai vaikas gimė, buvo įvaikintas ar vaikui nustatyta globa iki asmens mokymosi ar studijų pradžios, mokymosi ar studijų laikotarpiu ar per 12 mėnesių po mokymosi ar studijų baigimo dienos, jeigu jis mokosi (mokėsi) pagal bendrojo ugdymo programą, pagal formaliojo profesinio mokymo programą (įskaitant asmenis, kurių mokymą pagal bendrojo ugdymo programą kartu su profesinio mokymo programa vykdo profesinio mokymo teikėjai) ar studijuoja (studijavo) aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės studijų formos programą arba doktorantūroje ar rezidentūroje (įskaitant ir profesinio mokymo teikėjų ar aukštojoje mokykloje suteiktų akademinį atostogų dėl ligos, nėštumo ar vaiko priežiūros laikotarpį) ir jeigu pagal Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą jis neturi (neturėjo) teisės gauti vaiko priežiūros išmokos, kiekvieną mėnesį skiriama 6 bazinių socialinių išmokų (toliau – BSI) dydžio išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai. Tais atvejais, kai vaikas gimė, buvo įvaikintas ar vaikui nustatyta globa iki asmens mokymosi ar studijų pradžios, išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai mokama nuo asmens mokymosi ar studijų pradžios, iki vaikui sukaks 2 metai, o kai vaikas gimė, buvo įvaikintas ar vaikui nustatyta globa asmens mokymosi ar studijų laikotarpiu ar per 12 mėnesių po mokymosi ar studijų baigimo dienos, – nuo vaiko gimimo dienos, iki vaikui sukaks 2 metai.

Išmoką besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai 2024 m. vidutiniškai per mėnesį gavo 600 asmenų, jai mokėti 2024 m. išleista 2,5 mln. eurų.

1.2. Išmoką besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai, globos (rūpybos) išmoką ir globos (rūpybos) išmokos tikslinį priedą, kurių mokėjimui svarbus mokymosi ar studijų faktas, turi teisę gauti tik tie vaikai (asmenys), kuriems akademinės atostogos dėl ligos, nėštumo ar vaiko priežiūros laikotarpiu suteiktos profesinio mokymo teikėjų ar aukštojoje mokykloje. Mokiniais, kurie mokosi pagal bendrojo ugdymo programas, neatsižvelgiant į tai, kur jos vykdomos – bendrojo ugdymo mokyklose ar profesinio mokymo teikėjų, akademinės atostogos teisės aktuose nebuvo numatytos, todėl minėtos Išmokų vaikams įstatymo nuostatos jiems nebuvo taikomos.

2022 m. gruodžio 22 d. priimtu Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 19, 20, 21, 23, 29, 36, 38, 39, 41, 43, 44, 46, 49, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 67, 69, 70 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 56⁴ straipsniu įstatymu Nr. XIV-1726 nustatyta, kad mokiniai turi teisę į akademinės atostogas, suteiktas dėl ligos arba nėštumo ir gimdymo ar atostogų vaikui priežiūrai. Be to, 2024 m. birželio 25 d. priimtu Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 62 ir 77 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XIV-2844 nustatyta, kad studentai turi teisę išeiti akademinį atostogų ne tik ligos, nėštumo ar vaiko priežiūros laikotarpiu, bet ir privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimo metu. Todėl būtina atitinkamai patikslinti Išmokų vaikams įstatymo nuostatas nustatant teisę mokiniams akademinį atostogų metu gauti jiems priklausančias išmokas, taip pat papildyti nuostatas dėl išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai ir globos (rūpybos) išmokos (t. y. išmokų, kurias turi teisę gauti ir aukštosiose mokyklose studijuojantys studentai) nustatant teisę studijuojantiems asmenims jas gauti, taip pat nuostatas dėl papildomai skiriamos išmokos vaikui gausiai šeimai – įskaitant pilnametį vaiką į bendrai gyvenančių asmenų sudėtį, kai akademinės atostogos suteiktos privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimo metu.

1.3. Išmokų vaikams įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 3 punkte ir 18 straipsnio 5 dalyje vartojamos su negalia susijusios sąvokos – „neįgalus“, „darbingumo lygis“. Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme minėtos sąvokos pakeistos į „asmuo su negalia“, „dalyvumo lygis“, atitinkamai būtina patikslinti Išmokų vaikams įstatyme vartojamas sąvokas.

1.4. Išmokų vaikams įstatymo nuostatose, reglamentuojančiose išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai (Išmokų vaikams įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 2 punktas) ir išmokos įvaikinus vaiką (Išmokų vaikams įstatymo 14 straipsnio 5 dalies 2 punktas ir 6 dalis) skyrimą ir mokėjimą bei šių išmokų nutraukimą (Išmokų vaikams įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 9 ir 10 punktai) nurodyti asmenys, turintys teisę gauti vaiko priežiūros išmoką pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą. 2025 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame Lietuvos Respublikos ligos ir

motinystės socialinio draudimo Nr. IX-110 22 straipsnio pakeitimo įstatymu Nr. XIV-2629 teisė gauti vaiko priežiūros išmoką suteikta ne tik vaiko tėvams (įtėviams) ar globėjams, ar vienam iš senelių, bet ir buvusiam vienam iš vaiko tėvų nuolatinių globėjų (rūpintojų), todėl būtina patikslinti Išmokų vaikams įstatymo nuostatas.

1.5. 2011 m. birželio 9 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo I-621 1, 2 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. XI-1434, kuriuo buvo perkeltos 2009 m. gegužės 25 d. Tarybos direktyvos 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą (toliau – Direktyva 2009/50/EB) 14 straipsnio nuostatos, suteikiant teisę trečiųjų valstybių piliečių, atvykusių į Lietuvos Respubliką dirbti aukštos kvalifikacijos darbą, šeimoms, kurios augina vaikus, gauti išmokas vaikams tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip šios išmokos mokamos Lietuvos Respublikos piliečiams.

2021 m. spalio 20 d. priimta Direktyva 2021/1883, kurios 30 straipsnyje numatyta, kad nuo 2023 m. lapkričio 19 d. panaikina Direktyvą 2009/50/EB, o 31 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad įstatymai ir kiti teisės aktai, perkeltantys šios direktyvos nuostatas, įsigaliotų ne vėliau kaip 2023 m. lapkričio 18 d. ir juose būtų nuoroda į šią direktyvą. Direktyvos 2009/50/EB 14 straipsnio 1 dalies e punktas, kurį įgyvendina Išmokų vaikams įstatymas, atitinka Direktyvos 2021/1883 16 straipsnio 1 dalies e punktą (Direktyvos 2021/1883 II priedas Atitikties lentelė). Atsižvelgiant į tai, būtina patikslinti Išmokų vaikams įstatymo priedą, priedo 2 punkte atsisakant nuorodos į panaikintą Direktyvą 2009/50/EB ir nurodant Direktyvą 2021/1883.

1.6. 2014 m. gegužės 8 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo I-621 1, 3, 7, 12, 13 straipsnių, antrojo skirsnio pavadinimo ir priedo pakeitimo įstatymas Nr. XII-865, kuriuo perkeltos 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/98/ES dėl vienos prašymų išduoti vieną leidimą trečiųjų šalių piliečiams gyventi ir dirbti valstybės narės teritorijoje pateikimo procedūros ir dėl valstybėje narėje teisėtai gyvenančių trečiųjų šalių darbuotojų bendrų teisių (toliau – Direktyva 2011/98/ES) nuostatos. Minėtu įstatymu užtikrintas tinkamas Išmokų vaikams įstatymo suderinamumas su Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais ir suteikta teisė trečiųjų valstybių piliečių šeimoms, auginančioms vaikus, vienodomis sąlygomis kaip ir Lietuvos Respublikos piliečiams gauti išmokas vaikams.

2024 m. balandžio 24 d. priimta Direktyva 2024/1233, kurios 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad įstatymai ir kiti teisės aktai, perkeltantys šios direktyvos nuostatas, įsigaliotų ne vėliau kaip 2026 m. gegužės 21 d. ir juose būtų nuoroda į šią direktyvą, o 19 straipsnyje nustatyta, kad Direktyva 2011/98/ES panaikinama nuo 2026 m. gegužės 22 d. Direktyvos 2011/98/ES 12 straipsnis, kurį įgyvendina Išmokų vaikams įstatymas, atitinka Direktyvos 2024/1233 12 straipsnį (Direktyvos 2024/1233 II priedas Atitikties lentelė). Atsižvelgiant į tai, būtina patikslinti Išmokų vaikams įstatymo priedą, nurodant Direktyvą 2024/1233 ir nuo 2026 m. gegužės 22 d. atsisakant nuorodos į Direktyvą 2011/98/ES.

2. Šiuo metu galiojančio Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad asmeniui, neturinčiam teisės gauti vaiko priežiūros išmokos iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų ir atitinkančiam Išmokų vaikams įstatyme nustatytas sąlygas, mokama išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai pagal Išmokų vaikams įstatymą.

3. Pagal Socialinių paslaugų įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 18 punktą, nustatant asmens, pageidaujančio gauti socialines paslaugas ar ilgalaikę socialinę globą, finansines galimybes, į jo gaunamas pajamas, be kitų išmokų, įskaitoma ir išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai, mokama pagal Išmokų vaikams įstatymą.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

1. Įgyvendinant Įstatymo projekto Nr. 1 1 uždavinį, Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma:

Išplėsti išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų aprėptį ir išmoką skirti ne tik besimokantiems ar studijuojantiems, bet visiems vaikus auginantiesiems tėvams (įtėviams), globėjams, neturintiems pakankamo socialinio draudimo stažo ir teisės gauti vaiko priežiūros išmoką pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą (analogiškai šiuo metu

mokamai vienkartinei išmokai nėščiai moteriai), ir taip pagerinti šeimų finansinę padėtį gimus vaikui, jį įsivaikinus ar tapus globėju.

Atsižvelgiant į tai, siūloma atsisakyti išmokos skyrimo ir mokėjimo sąlygos – mokytis ar studijuoti – vaikus auginantiems asmenims ir pakeisti išmokos pavadinimą iš „išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai“ į „išmoka vaiko priežiūrai“.

Taip pat, siekiant užtikrinti sistemiskumą tarp socialinio draudimo ir piniginės socialinės paramos sistemų, kad už tą patį vaiką nebūtų išmokų dubliavimosi ir garantuojama finansinė parama šeimai, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad išmoka vaiko priežiūrai neskiriama arba jos mokėjimas nutraukiamas, jeigu vaiko tėvui (įtėviui) ar globėjui, kuris kreipiasi dėl išmokos vaiko priežiūrai skyrimo ar kuriam ši išmoka paskirta, už tą patį vaiką ir laikotarpį paskirta ir (ar) buvo išmokėta motinystės ar tėvystės išmoka pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą. Atsižvelgiant į tai, atitinkamai siūloma papildyti Išmokų vaikams įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 8 punktą dėl išmokos vaiko priežiūrai nutraukimo.

Be to, atsižvelgiant į tai, kad pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 33 straipsnio 4 dalį, vaiko priežiūros išmoka skiriama ir mokama nuo teisės gauti šią išmoką atsiradimo dienos, jeigu dėl jos kreipiamasi ne vėliau kaip per 12 mėnesių nuo laikotarpio, už kurį asmuo turi teisę gauti išmoką, pabaigos (pavyzdžiui, vaiko priežiūros išmoka gali būti gražinta už visą praėjusį laikotarpį nuo pat vaiko gimimo), motinystės ir tėvystės išmokos skiriamos ir mokamos nuo teisės gauti išmoką atsiradimo dienos, jeigu dėl jų kreipiamasi ne vėliau kaip per 12 mėnesių nuo nėštumo ir gimdymo ar tėvystės atostogų pabaigos, papildyti Išmokų vaikams įstatymo 9 straipsnį nauja 5 dalimi nustatant, kad, jeigu išmoka vaiko priežiūrai paskirta vaiko tėvui (įtėviui) ar globėjui, kuriam už tą patį vaiką ir laikotarpį paskirta ir (ar) buvo išmokėta motinystės ar tėvystės išmoka pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, arba jam ar kitam asmeniui, turinčiam teisę gauti vaiko priežiūros išmoką pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, už tą patį vaiką ir laikotarpį paskirta ir (ar) už visą priklausiusį laikotarpį buvo išmokėta vaiko priežiūros išmoka pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, išmokėta išmoka vaiko priežiūrai gražinama arba išskaičiuojama Išmokų vaikams įstatymo 20 straipsnyje nustatyta tvarka už laikotarpį, už kurį paskirta vaiko priežiūros, motinystės ar tėvystės išmoka pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą.

Siūlomomis Įstatymo projekto Nr. 1 nuostatomis siekiama finansinėmis priemonėmis sudaryti palankesnes sąlygas vaikus auginantiems asmenims, kurie neturi teisės gauti vaiko priežiūros išmokos iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų.

Pritarus Įstatymo projektu Nr. 1 siūlomoms nuostatomis dėl išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų aprėpties išplėtimo, išmoką vaiko priežiūrai (iki 2026 m. gegužės 31 d. – išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai) papildomai gautų apie 1,7 tūkst. asmenų.

2. Įgyvendinant Įstatymo projekto Nr. 1 2 uždavinį, Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma suderinti Išmokų vaikams įstatymo nuostatas su:

2.1. 2022 m. gruodžio 22 d. priimto Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 19, 20, 21, 23, 29, 36, 38, 39, 41, 43, 44, 46, 49, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 67, 69, 70 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 56⁴ straipsniu įstatymo Nr. XIV-1726 nuostatomis, kuriomis nustatyta, kad mokiniai, kurie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, kaip ir profesinio mokymo įstaigų mokiniai bei aukštųjų mokyklų studentai, turi teisę į akademines atostogas dėl svarbių priežasčių – ligos, nėštumo ir gimdymo, atostogų vaikui prižiūrėti, ir 2024 m. birželio 25 d. priimto Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 62 ir 77 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIV-2844 nuostatomis, kuriomis nustatyta, kad studentai turi teisę išeiti akademinių atostogų atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą.

Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma patikslinti atskirų išmokų, kurias teisė gauti siejama su mokymosi ar studijų faktu (išmoka vaikui, išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai, globos (rūpybos) išmoka ir globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas), nuostatas ir nustatyti, kad minėtas išmokas akademinių atostogų, suteiktų dėl ligos, nėštumo ir gimdymo ar atostogų vaikui prižiūrėti, laikotarpiu turi teisę gauti ir pagal bendrojo ugdymo programą

besimokantys asmenys, taip pat nustatyti, kad studijuojantys asmenys turi teisę gauti išmoką besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai bei globos (rūpybos) išmoką akademinių atostogų, suteiktą atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą, laikotarpiu. Siekiant užtikrinti racionalų valstybės biudžeto lėšų panaudojimą ir išvengti galimo piktnaudžiavimo turint tikslą gauti išmoką besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai ir globos (rūpybos) išmoką, Įstatymo projektu Nr. 1 nesiekama nustatyti teisės gauti minėtas išmokas akademinių atostogų laikotarpiu dėl asmeninių priežasčių, neprarandant studento statuso, kaip tai numatyta Mokslo ir studijų įstatyme.

Taip pat Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma papildyti Išmokų vaikams įstatymo 17 straipsnio 11 dalį nustatant, kad, papildomai skiriant išmoką vaikui gausiai šeimai, į bendrai gyvenančių asmenų sudėtį įskaitomi ir studijuojantys pilnamečiai vaikai (įvaikiai), kuriems akademinės atostogos suteiktos atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą, taip pat dėl asmeninių priežasčių, neprarandant studento statuso. Pavyzdžiui, trijų vaikų šeima (gausi šeima), kurios vienas iš vaikų yra pilnametis 22 metų studentas, kuriam akademinės atostogos aukštojoje mokykloje bus suteiktos atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą arba dėl asmeninių priežasčių, neprarandant studento statuso, neturės teisės pats gauti išmokos vaikui (išmoka vaikui skiriama ir mokama, iki asmenys baigia bendrojo ugdymo mokyklą), bet bus įskaitomas į šeimos sudėtį ir kiti du nepilnamečiai vaikai turės teisę gauti papildomai skiriamą išmoką vaikui, nevertinant šeimos gaunamų pajamų.

2.2. 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojusių Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymu ir atitinkamai patikslinti Išmokų vaikams įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 3 punkte ir 18 straipsnio 5 dalyje (Įstatymo projekto Nr. 1 4 straipsnio 2 dalis ir 12 straipsnis) vartojamas sąvokas: „neįgalus“ pakeisti į sąvoką „asmuo su negalia“, „darbingumo lygis“ – į „dalyvumo lygis“. Atsižvelgiant į tai, kad keičiamos sąvokos yra apibrėžtos ir vartojamos Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme, Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma papildyti Išmokų vaikams įstatymo 2 straipsnio 6 dalį (Įstatymo projekto Nr. 1 1 straipsnis), nurodant, kad šiame įstatyme vartojamos sąvokos apibrėžtos ir Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme.

2.3. 2025 m. sausio 1 d. įsigaliojusių Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo Nr. IX-110 22 straipsnio pakeitimo įstatymu Nr. XIV-2629, kuriuo teisė gauti vaiko priežiūros išmoką suteikta ne tik vaiko tėvams (tėviams) ar globėjams, ar vienam iš senelių, bet ir buvusiam vienam iš vaiko tėvų nuolatinių globėjų (rūpintojų). Siekiant teisėkūros racionalumo principo, atsižvelgiant į tai, kad asmenų, turinčių teisę gauti vaiko priežiūros išmoką pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, ratas nuolat plečiamas, Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma Išmokų vaikams įstatymo nuostatose, reglamentuojančiose teisę gauti išmoką besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai (nuo 2026 m. birželio 1 d. – išmoką vaiko priežiūrai) ir išmoką įvaikinui vaiką, atsisakyti konkrečių asmenų kategorijų išvardijimo nuostatose, susijusiose su šių išmokų neskyrimu arba jų mokėjimo nutraukimu, ir vietoje to vartoti apibendrintą formuluotę – asmenys, turintys teisę gauti vaiko priežiūros išmoką pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą (Įstatymo projekto Nr. 1 5 straipsnio 2 dalis, 6 ir 9 straipsniai, 14 straipsnio 3 ir 4 dalys).

2.4. Europos Sąjungos teisės aktais – Direktyva 2021/1883 ir Direktyva 2024/1233. Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2023 m. lapkričio 19 d. Direktyva 2021/1883 panaikina Direktyvą 2009/50/EB, taip pat nuo 2026 m. gegužės 22 d. Direktyva 2024/1233 pakeičia Direktyvą 2011/98/ES (išdėstyta nauja redakcija), kurių nuostatas jau įgyvendina Išmokų vaikams įstatymas, siekiant tinkamai įgyvendinti Direktyvos 2021/1883 31 straipsnį ir Direktyvos 2024/1233 18 straipsnį, Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma atlikti techninio pobūdžio pakeitimus – pakeisti Išmokų vaikams įstatymo priedą atsisakant nuorodų į Direktyvą 2009/50/EB, nuo 2026 m. gegužės 22 d. – į Direktyvą 2011/98/ES ir nurodant naujus Europos Sąjungos teisės aktus – Direktyvą 2021/1883 ir Direktyvą 2024/1233.

3. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma atsisakyti išmokos skyrimo ir mokėjimo sąlygos – mokytis ar studijuoti – vaikus auginantiesiems asmenims ir pakeisti išmokos pavadinimą iš „išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai“ į „išmoka vaiko priežiūrai“, Įstatymo projektu Nr. 2 ir Įstatymo projektu Nr. 3 siūloma atlikti redakcinio pobūdžio pakeitimus – patikslinti Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 9 dalyje ir Socialinių paslaugų įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 18 punkte vartojamą išmokos besimokančio ar

studijuojančio asmens vaiko priežiūrai pavadinimą, išbraukiant žodžius „besimokančio ar studijuojančio asmens“.

Priimto Išmokų vaikams įstatymo įsigaliojimas

Įgyvendinant Įstatymo projektu Nr. 1 teikiamus pasiūlymus dėl išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų aprėpties išplėtimo, reikės tobulinti Socialinės paramos šeimai informacinę sistemą (SPIS) ir priimti įgyvendinamuosius teisės aktus, todėl siūloma, kad priimtas *įstatymas įsigaliotų 2026 m. birželio 1 d.*

Taip pat siūloma, kad kitos nuostatos, kuriomis siekiama Išmokų vaikams įstatymo suderinamumo su pirmiau nurodytais Lietuvos Respublikos įstatymų ir Europos Sąjungos teisės aktų pakeitimais (išskyrus įstatymo priedo pakeitimą, susijusį su Direktyvos Nr. 2011/98/ES panaikinimu), įsigaliotų kitą dieną po oficialaus įstatymo paskelbimo Teisės aktų registre.

Atsižvelgiant į tai, kad Direktyva 2011/98/ES panaikinama nuo 2026 m. gegužės 22 d., Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma, kad šis įstatymo priedo pakeitimas įsigaliotų 2026 m. gegužės 22 d.

Priimtų Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo ir Socialinių paslaugų įstatymo įsigaliojimas

Atsižvelgiant į tai, jog siūloma, kad Išmokų vaikams įstatymo pakeitimai, susiję su išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų aprėpties išplėtimu, įsigaliotų 2026 m. birželio 1 d., atitinkamai siūloma, kad priimti Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas ir Socialinių paslaugų įstatymas įsigaliotų 2026 m. birželio 1 d.

Priimto Išmokų vaikams įstatymo taikymas

Siekiant užtikrinti sklandų išmokos vaiko priežiūrai (iki 2026 m. gegužės 31 d. – išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai) mokėjimą nuo 2026 m. birželio 1 d., Įstatymo projekto Nr. 1 17 straipsnio 3–5 dalyse siūloma nustatyti priimtų įstatymo nuostatų taikymą apibrėžiančias nuostatas.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikia imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymus, neigiamų pasekmių nenumatoma. Teigiamas priimto Išmokų vaikams įstatymo poveikis aptartas šio aiškinamojo rašto 1 punkte.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projekto Nr. 1 antikorupcinis vertinimas atliktas vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatomis, nes Įstatymo projektu Nr. 1 numatoma reguliuoti visuomeninius santykius, susijusius su išmokų vaikams mokėjimu iš valstybės biudžeto lėšų.

Atlikus Įstatymo projekto Nr. 1 antikorupcinį vertinimą, korupcijos rizika nenustatyta.

Priimti įstatymai įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimti įstatymai tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymo projektu Nr. 1 įgyvendinami:

1. Programos 177, 178 ir 194 punktai;
2. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatyta reforma „Garantuota minimalių pajamų apsauga“;
3. Minimalių pajamų sistemos adekvatumo studijos 6.5 dalyje „Rekomendacijos nedraudiminių ir draudiminių išmokų derinimo srityje“ pateikta rekomendacija.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymus, kitų įstatymų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Įstatymų projektų atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams ir Įstatymų projektų sąvokų, jas įvardijančių terminų įvertinimas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimus. Įstatymų projektuose naujų sąvokų nepateikiama, galiojančios sąvokos nekeičiamos.

11. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės normas.

Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma tikslinti Išmokų vaikams įstatymo priedą atsisakant nuorodų į panaikinamas Direktyvą 2009/50/EB ir Direktyvą 2011/98/ES ir nurodant naujus Europos Sąjungos teisės aktus – Direktyvą 2021/1883 ir Direktyvą 2024/1233. Šiais pakeitimais siekiama užtikrinti Lietuvos teisės aktų suderinamumą su Europos Sąjungos teisės aktais.

Europos Sąjungos teisės aktų – Direktyvos 2021/1883 31 straipsnio ir 2024/1233 Direktyvos 18 straipsnio – nuostatos, kurias įgyvendina Išmokų vaikams įstatymas, nurodytos prie šio aiškinamojo rašto pridėtos atitikties lentelėse, esančiose ir Lietuvos narystės ES informacinėje sistemoje (LINESIS).

Įstatymo projektas Nr. 1 notifikuotinas Europos Komisijai iki 2026 m. gegužės 22 d.

12. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir terminai

Pritarus Įstatymo projektu Nr. 1 teikiamiems pasiūlymams, iki 2026 m. gegužės 31 d.:

1) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės parengti, o Lietuvos Respublikos Vyriausybė pakeisti Išmokų vaikams skyrimo ir mokėjimo nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 801 „Dėl Išmokų vaikams skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“.

2) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės parengti ir socialinės apsaugos ir darbo ministras priimti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. birželio 27 d. įsakymo Nr. A1-183 „Dėl kai kurių socialinei paramai gauti reikalingų formų patvirtinimo“ pakeitimą.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Pritarus Įstatymo projektu Nr. 1 siūlomoms nuostatoms dėl išmokos besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai gavėjų aprėpties išplėtimo nuo 2026 m. birželio 1 d., preliminariais Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skaičiavimais, 2026 metų valstybės biudžete papildomai turėtų būti skirta apie 4,6 mln. eurų. Išmoką vaiko priežiūrai (iki 2026 m. gegužės 31 d. – išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai) papildomai gautų apie 1,7 tūkst. asmenų.

Kitoms Įstatymų projektų nuostatoms įgyvendinti papildomų lėšų iš valstybės biudžeto nereikės.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai, rekomendacijos ir išvados

Rengiant Įstatymų projektus, specialistų vertinimų, rekomendacijų ir išvadų nebuvo gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto Nr. 1 žodžiai yra „išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai“, „išmoka vaiko priežiūrai“, Įstatymo projekto Nr. 2 – „vaiko priežiūros išmoka“, Įstatymo projekto Nr. 3 – „išmoka vaiko priežiūrai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Būtina skelbti anglų ir rusų kalbomis.